

Το Ζήτημα της Ουκρανίας

Υπό Δρ κ. **Γεωργίου Δ. Πουκαμισά***, Πρέσβευς ε.π.
και Προέδρου της Ελληνικής Εταιρείας Γεωγραφικών Μελετών (Hellas GIs)

Comte Mirabeau: «Η αλήθεια είναι ο άρχων του κόσμου».

Προοίμιο

Ἡ εισβολή τῆς Ρωσίας στὴν Οὐκρανία, στὶς 24 Φεβρουαρίου 2022, εἶναι παράνομη, ἀπαράδεκτη καὶ καταδικαστέα. Παραβιάζει κατὰ φῶρα τὸν Χάρτη τῶν Η.Ε., τὸν Χάρτη τοῦ Ἐλσίνκι (1975) ἢ ὅ,τι ἔχει ἀπομείνει ἀπ' αὐτόν, τὸ Μνημόνιο τῆς Βουδαπέστης (1994), καὶ τὸ πλαίσιο πού εἶχε συμφωνηθεῖ μεταξὺ τῶν κρατῶν τῆς πρώην ΕΣΣΔ, καὶ τῆς κατόπιν «Κοινοπολιτείας Ἀνεξαρτήτων Κρατῶν».

Πῶς φτάσαμε μέχρι ἐδῶ; Γιατί το γεωπολιτικό ρήγμα έγινε ανοιχτός πόλεμος; Ἦταν «ἀπρόκλητη» ἢ ἐπίθεση τῆς Ρωσίας, κατὰ τοῦ «μικρότερου ἀδελφοῦ», ὅπως συνήθως λέγεται; Τί εἶχε προηγηθεῖ κατὰ τὰ 31 χρόνια ἀνεξαρτησίας τοῦ οὐκρανικοῦ κράτους; Ἀλλὰ τὸ κυριότερο, περισσότερες ἀπὸ 120 ἡμέρες ἀπὸ τὴν ἔναρξη τῆς «εἰδικῆς ἐπιχειρήσεως», ἢ ὅποια ἔχει ἀνατρέψει τὴν διεθνή τάξη, τὸ εὐρωπαϊκὸ καὶ παγκόσμιο σύστημα ἀσφαλείας, καὶ εἶναι ἀπαρχὴ πολλῶν δεινῶν, πῶς ἐργαζόμαστε γιὰ τὴν εἰρήνευση;

Θά δοκιμάσω νὰ θέσω τὸ ὑλικὸ πού ἔχουμε νὰ πραγματοποιήσουμε, σέ μία λογικὴ σειρά καὶ τάξη.

Τί εἶναι ἡ Οὐκρανία;

Κράτος, στὴν ἀνατολικὴ Εὐρώπη, ἐκτάσεως 604.000 τ.χλμ., ἥτοι ἐκτάσεως ἴσης μέ τὴν Ἰσπανία καὶ τὴν Πορτογαλία μαζί. Πλούσιο σέ ἔδαφος (δημητριακά) καὶ ὑπέδαφος (φυσικό ἀέριο, λίθιο, γρανίτες κ.λπ.). Κατέχει ἐπικρατὴ γεωγραφικὴ θέση, ἀναλόγως γέφυρα ἢ φραγμός, μεταξύ Κεντροδυτικῆς Εὐρώπης καὶ Ρωσίας. Ὁ μέγας Γερμανὸς γεωπολιτικός Karl Haushofer (1869-1946), ἤθελε τὴν Οὐκρανία (ὡς χῶρο), τὸν ἀπαραίτητο σύνδεσμο (Bindeglied) μεταξύ Γερμανίας καὶ Ρωσίας, καὶ γι' αὐτὸ ἦταν ἀπολύτως ἀντίθετος στὴν ἀνατολικὴ πολιτικὴ τῶν Ναζι, ἂν καὶ κατὰ τὰ ἄλλα διέκειτο συμπαιθῶς πρὸς αὐτούς. Ἡ σύγχρονη κρατικὴ ὑπαρξὴ τῆς Οὐκρανίας, ὀφείλεται στὴν εὐφυῆ πολιτικὴ τῶν Μπολσεβίκων καὶ κα-

τόπιν τῆς ΕΣΣΔ. Ἐγινε ἰδρυτικὸ μέλος τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως, ἀπὸ τὸ 1921. Ἐπωφελήθηκε, ἐδαφικά, τῶν ἐπεκτάσεων τῆς ΕΣΣΔ πρὸς τὴν καρδιά τῆς Εὐρώπης, μέ τὸ τέλος τοῦ Β' Π.Π.

Τὸ Κίεβο εἶναι ἡ μήτρα τοῦ ρωσικοῦ ἔθνους, ὁ τόπος τοῦ μαζικοῦ βαπτίσματος τῶν ἀνατολικῶν Σλάβων, πρὶν τὸ κέντρο βάρους, μετατοπισθεῖ στὸν βορρᾶ, στὴν γραμμὴ Νόβγκοροντ-Τβέρ-Μόσχας, ἀπὸ τὸ 1240, (μέ τὴν ἄλωση τῆς πόλης ἀπὸ τοὺς Τατάρους). Ὅμως, στὸ διάβα τοῦ χρόνου, ἐνῶ ἡ Πολωνο-Λιθουανικὴ Συμπολιτεία εἰσχωροῦσε στὰ παλαιὰ ἐδάφη τῆς Ρῶς, ἐγκαθιστάμενη βαθιὰ ἀνατολικά τοῦ ποταμοῦ Δνείπερου, ἀνεπτύχθη ἐμβρυωνικὴ οὐκρανικὴ ταυτότητα, ἐκφραστὴς τῆς ὁποίας ἦταν τὸ μὲρομα τῶν Ζαπορίζων Κοζάκων, μέ κέντρο, τὴν περιοχὴ νότια τῆς σημερινῆς πόλης Ντινπρό, σέ ἄμεση ἐπαφὴ μέ τὸ Χανάτο τῶν Τατάρων τῆς Κριμαίας, οἱ ὁποῖοι ἤλεγχαν ὅλη τὴν βόρεια ἀκτὴ τοῦ Εὐξείνου. Ὅστε ὑπῆρχε ἐν τῷ γεννᾶσθαι οὐκρανικὴ ταυτότητα, ὄχι ἀντιθετικὴ πρὸς τὴν ρωσικὴ, στὰ ἐδάφη τῆς τότε καλουμένης Μικρορωσίας (Malorussia). Ἡ ἔθνοπολιτικὴ καὶ γλωσσικὴ αὐτὴ ταυτότητα ἐνδυναμώθηκε κατὰ τὸ β' μισὸ τοῦ 19ου αἰ., εἰς πείσμα τῆς τσαρικῆς πολιτικῆς ἐκμοσκοβιτισμοῦ τῶν Μικρορώσων/Οὐκρανῶν.

Τὸ γεωπολιτικὸ παίγνιο

Στὸν 20ό αἰ., ἡ ὑποδαύλιση καὶ ἐκμετάλλευση τῆς οὐκρανικῆς ταυτότητας, ἦταν πάγιο μέσο τῶν δυτικῶν δυνάμεων στὸν ἀγῶνα τους κατὰ τῆς Ρωσίας. Γιὰ αἰῶνες ὁ χῶρος ἦταν μῆλο τῆς ἔριδος μεταξύ Πολωνῶν καὶ (μεγαλο-)Ρώσων. Οἱ πρώτοι ἐπιχείρησαν νὰ διαγωνίσουν τὴν κυριαρχία τους ἐπιβάλλοντας τὴν Οὐνία στοὺς ὀρθοδόξους τῆς πάλαι ποτέ ἐπικρατείας τῆς Ρῶς (Σύννοδος τοῦ Μπρέστ, 1595). Ἐν μέρει ἐπέτυχαν. Τὸ ἕνα δέκατο τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Οὐκρανίας, ὀρθόδοξοι κατὰ τοὺς ἐξωτερικοὺς τύπους, ἀκολουθοῦν τὸ Βατικανό. Στὴν περιοχὴ μάλιστα γύρω ἀπὸ τὴν πόλη Λβιβ (Λβόβ, Lemberg) ἀποτελοῦν τὴν μεγάλη πλειονότητα. Οἱ Γερμανοί, κατὰ τὸν Α' καὶ τὸν Β' Π.Π., ἐτόνισαν τὴν διαφορετικότητα τῶν Οὐκρανῶν ἔναντι τῶν Ρώσων. Οἱ ὀπαδοὶ τους,

* Ὁ Γεώργιος Δ. Πουκαμισὰς γεννήθηκε στὸν Πειραιᾶ τὸ 1954. Παρακολούθησε τὰ γυμνασιακὰ μαθήματα στὴν ἐκεῖ Ἰωνίδειο Σχολή. Απόφοιτος Νομικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Αθηνῶν. Δίπλωμα τῆς Διπλωματικῆς Ακαδημίας Βιέννης. Τὸ 1981, ἐντάχθηκε στὴν διπλωματικὴ υπηρεσία τοῦ κράτους. Ἐχει υπηρετήσει στὴν Μόνιμη Ἀντιπροσωπεία τῆς Ελλάδας στὸ ΝΑΤΟ, στὴ Λιβύη, στὶς πρεσβείες Οὐάσιγκτον καὶ Λευκωσίας, ἐνὸς διετέλεσε καὶ Πρέσβης τῆς χώρας μας στὴν Οὐκρανία καὶ τὴν Ρουμανία.

μετά τό τέλος τοῦ Β' Π.Π. προσκολλήθηκαν στίς ΗΠΑ, Η.Β., Καναδά, ὅπου καί ἡ μεγαλύτερη (δυτικο-)ουκρανική διασπορά. Καταβλήθηκε μεθοδική προσπάθεια νά ἀποκολληθοῦν οἱ ὀρθόδοξοι Οὐκρανοί, ἀπό τοὺς ἀδελφούς τους στήν Ρωσία μέ ἀξιοποίηση ὑπαρκτῶν αἰτιάσεων ἔναντι τῆς Μόσχας.

Στήν ἱστορία αὐτή, ἀπό τό 2014, ἡ Γερμανία ὑπῆρξε θύτης καί θύμα. Θύτης, στό μέτρο πού ἐπεβίωσαν οἱ φαντασιώσεις περί τῆς τεράστιας ουκρανικῆς στέππας, ἔτοιμης νά γίνει σιτοβολῶνας, ἀλλά καί πληθυσμιακή διέξοδος τῆς Μεσευρώπης, θύμα διότι τό ουκρανικό ρῆγμα, γινόταν ρῆγμα μεταξύ τῆς ἐνεργειακά διψασμένης βιομηχανικῆς Γερμανίας καί τῆς Ρωσίας, οἰκονομικοῦ ἐταίρου θεμελιώδους σημασίας γιά τήν Γερμανία καί τίς ἄλλες χώρες τῆς κοινοτικῆς Εὐρώπης. Τό ζήτημα τῆς Οὐκρανίας εἶναι λοιπόν γεωπολιτικό, μέ βαθύτατες ἱστορικές ρίζες, γεωπολιτισμικῆς φύσεως. Προσπέλασή του μόνο μέσα ἀπό τό διπλωματικό πρίσμα εἶναι ἀδόκιμη καί ἀλυσιτελής. Στό ἔδαφος τῆς σημερινῆς Οὐκρανίας, συνεχίζεται ἡ προαιώνια διεγκυστίνδα, γιά τήν ψυχή καί τό πνεῦμα τοῦ κόσμου τῶν ἀνατολικῶν Σλάβων. Τόν ἀγῶνα αὐτό, τό ἔτος 988 μ.Χ. τόν κέρδισε τό Βυζάντιο. Διά τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀκόμη καί δορυλάτου, ἡ Ἀνατολή ἐνέπνευσε γιά ἕνα καί πλέον αἰῶνα καί ὀριζε τίς καταστάσεις. Ἀρχῆς γενομένης μέ τήν Συνθήκη τοῦ Περγιασλάβ τό 1654, ἡ σημερινή Οὐκρανία σταδιακά περιήλθε στήν Ρωσία τῶν Τσάρων, ἀπό τό 1721 Ρωσική Αὐτοκρατορία. Ὁ ἀγῶνας ἀσίγαστος, συνεχίζεται μέχρι τήν ἐποχή μας. Ἡ ἐνσωμάτωση τῶν Οὐνιτῶν τῆς Γαλικίας, μέ τήν ἐπέκταση τῆς ΕΣΣΔ πρὸς δυσμάς μετά τόν Β' Π.Π. ἐβάθυνε τό ρῆγμα μέσα στήν ἴδια τήν Οὐκρανία.

Τό Μνημόνιο τῆς Βουδαπέστης (1994) ἦταν ὀρθή κίνηση. Ἄν ἡ Οὐκρανία εἶχε πυρηνικά, ὑπῆρχε περίπτωση, σοβαρή, ἡ χώρα αὐτή, ὑπό τήν καθοδήγηση ἀνεύθυνων καί ἐξτρεμιστικῶν στοιχείων, νά κάνει ἐπικίνδυνη διαχείριση τοῦ ὄπλοστασίου της, σέ βαθμό πού ἡ ἔρμητικῆ Βόρειος Κορέα, ἡ ἀκόμη Πακιστάν καί Ἰνδία, θά ὠχριοῦσαν. Ἡ Οὐκρανία, πορεύθηκε φρόνιμα στήν διεθνή σκηνή, ὅσο τήν διοικοῦσαν ἡγέτες πού εἶχαν σφυρηλατηθεῖ στό σοβιετικό ἐργαστήριό καί ἐγνώριζαν νά διαβάζουν τόν χάρτη καί τήν ἱστορία. Κορυφαῖος ἀνάμεσα τους ὑπῆρξε ὁ Λεονίντ Κούτσμα, ὁ μόνος πού ἐχρημάτισε Πρόεδρος σέ δύο θητείες (1995-2005). Εἶναι σαφές, ἂν οἱ διάδοχοι τοῦ Κούτσμα εἶχαν ἀκολουθήσει τήν ἰσόρροπη πολιτική του μεταξύ Μόσχας καί Δύσεως, ἡ Οὐκρανία θά εἶχε διατηρήσει τήν ἑδαφική ἀκεραιότητά της, προφανῶς περιλαμβανομένης καί τῆς Κριμαίας.

Ἐπί τῶν ἡμερῶν Κούτσμα (2004) ὑπογράφηκε ἡ Συνθήκη τοῦ Κέρτς, ἡ ὁποία ἐρρυθμίσει σέ μία ἀπολύτως συνεργατική λογική τό ζήτημα χρήσεως τῶν Στενῶν τοῦ Κέρτς (Κιμμέριος Βόσπορος) καί τήν κατανομή τῶν ὕδατινων ζωνῶν στήν Ἄζοφική Θάλασσα. Ὡς πολιτική ἀντίδραση στόν βραχὺ πόλεμο τοῦ Αὐγούστου 2008 μεταξύ Ρωσίας καί Γεωργίας γιά τήν νότια Ὀσσετία, ἡ Εὐρωπαϊκή Ἔνωση, μέ πρωτοβουλία Σουηδίας καί Πολωνίας, ἐξήγγειλε τήν πολιτική τῆς Ἀνατολικῆς Ἑταιρικῆς Σχέσεως (Α.Ε.Σ., Eastern Partnership). Ἡ μείζονος σημασίας πολιτική αὐτή, ἐγκαινιάσθηκε στήν Πράγα, στίς 7 Μαΐου 2009. Ἡ πολιτική αὐτή ἀπέβλεπε νά ἐλκύσει ἐγγύτε-

ρα στήν ΕΕ τήν Οὐκρανία, Γεωργία, Ἀρμενία, Ἀζερμπαϊτζάν, Μολντόβα καί Λευκορωσία (ἐκ τῶν ὁποίων ἤδη ἡ Γεωργία – Οὐκρανία – Ἀζερμπαϊτζάν – Μολντόβα, ἀποτελοῦσαν τήν ὁμάδα G.U.A.M. ἀπό τά ἀρχικά τους). Ἐνωρίς, οἱ Γεωργία, Μολντόβα καί Οὐκρανία ἀπέκτησαν προβάδισμα ἔναντι τῶν ἄλλων τριῶν, μέ στόχο τήν σύναψη συμφωνιῶν ἐλευθέρου κυκλοφορίας προσώπων, ἐμπορικῶν ἀνταλλαγῶν, καί ἐπενδύσεων μέ τίς χώρες τῆς Εὐρώπης. Στόχος τοῦ διμεροῦς συμφώνου Ε.Ε. – Οὐκρανίας στό πλαίσιο τῆς ΑΕΣ, ἦταν ἡ «οἰκονομική ἐνσωμάτωση καί πολιτική σύνδεση» (economic integration and political association) τῶν τριῶν χωρῶν μέ τήν Ε.Ε. Πολωνία καί Λιθουανία πίεζαν πάντοτε ὥστε ἡ political association νά ἐξελιχθεῖ σέ political integration. Προσέκρουαν στήν σταθερότητα παλαιότερων μελῶν τῆς Ἐνώσεως.

Στό Βίλνιους τῆς Λιθουανίας, τόν Νοέμβριο 2013, ἐπρόκειτο νά ὑπογραφοῦν οἱ Συμφωνίες Σύνδεσης μεταξύ τῆς ΕΕ καί τῶν ὡς ἄνω τριῶν πρώην σοβιετικῶν χωρῶν. Ἡ Οὐκρανία, ὑπό τήν προεδρία τοῦ Βίκτορ Γιανουκόβιτς, ἀνέκρουσε πρῦμναν καί δέν ὑπέγραψε τό κείμενο τῆς Deep and Comprehensive Free Trade Agreement (DCFTA), πού ἐγκαθίδρυε ζώνη ἐλευθέρου ἐμπορίου Οὐκρανίας – ΕΕ. Εἶχε ἐνδώσει σέ πιέσεις, ἀλλά καί γενναία οἰκονομικά κίνητρα, ἀπό μέρος τοῦ Προέδρου τῆς Ρωσικῆς Ὁμοσπονδίας Βλαντίμιρ Πούτιν. Βασικό δέλεαρ τῆς συμφωνίας DCFTA γιά τοὺς Οὐκρανοὺς, ἦταν ἡ εὐχέρεια κυκλοφορίας, μέ τήν προοδευτική κατάργηση τῶν θεωρήσεων καί δυνατότητα ἀναζήτησης ἐργασίας στόν κοινοτικό χώρο. Τό πλεονέκτημα αὐτό εἶχε ἐπισκιάσει ἄλλες ἀρνητικές γιά τήν βιομηχανική, ἀλλά καί τήν γεωργική παραγωγή καί τήν δασοπονία, πτυχές τῆς συμφωνίας. Στόν λαό, μάλιστα στίς φτωχές δυτικές περιφέρειες τῆς χώρας, εἶχε καλλιεργηθεῖ ἀπατηλή ἡ ἐντύπωση ὅτι ἡ ὑπογραφή τῆς συμφωνίας, προμήνυε νέες λαμπρές ἡμέρες παραδείσιας προόδου καί εὐημερίας. Ταυτίσθηκε ἡ συμφωνία αὐτή μέ οἰονεὶ ἄμεση σύνδεση στήν Ἔνωση. Ἐνεκα τούτου ἡ ἀντίδραση στήν ὑπαναχώρηση τοῦ Γιανουκόβιτς ἦταν ἄμεση καί ραγδαία.

Διαδηλώσεις καί συλλαλητήρια ὀργανώθηκαν κυρίως στό Κίεβο, τά ὁποῖα ἤδη τόν Δεκέμβριο εἶχαν τοὺς πρώτους νεκρούς. Εὐρωπαῖοι καί Ἀμερικανοὶ ἀξιωματοῦχοι οἱ ὁποῖοι κατέφθαναν στήν ουκρανική πρωτεύουσα, θεωροῦσαν δέον νά ἐπισκεφθοῦν τήν Πλατεία Ἀνεξαρτησίας (Μαϊντάν) γιά νά ἐκφράσουν τήν ὑποστήριξή τους στοὺς διαδηλωτές. Τό κύμα τῶν διαδηλώσεων ὀνομάσθηκε «Ἐπανάσταση τῆς Ἀξιοπρέπειας».

Τόν Ἰανουάριο, ἡ κατάσταση ὀξύνθηκε. Καταβλήθηκαν προσπάθειες ἐκτόνωσης. Ὁ Γιανουκόβιτς ὑπέγραψε συμφωνία μέ τήν ἐνυπόγραφη ἐγγύηση τῶν ταγῶν τῆς Ε.Ε. (Γαλλία-Γερμανία-Πολωνία), σχηματισμοῦ κυβερνήσεως «ἐθνικῆς ἐμπιστοσύνης» μέ συμμετοχὴ στελεχῶν τῆς ἀντιπολιτευσεως (21.02.2014), ἡ ὁποία κατέρρευσε ὡς χάρτινος πύργος, ἐνῶ ἐκατόμβη νεκρῶν σημειωνόταν στό Μαϊντάν μεταξύ λαοῦ καί ἀστυνομίας, ἀπό πυρὰ ἀγνώστων ἐλευθέρων σκοπευτῶν. Ἡ ὑπόθεση αὐτὴ δέν ἔχει ἔκτοτε διαλευκανθεῖ. Ὁ Γιανουκόβιτς, ἀποδοκιμάστηκε ἀπὸ τήν Βουλὴ (Ράντα) καί ἔφυγε πρὸς τήν Ρωσία. Ἡ Ράντα, ἀνέλαβε τήν ἐξουσία, καί ἐπεχείρησε ἐξ

αρχής να εισάγει νομοθεσία περιορισμού της χρήσεως της ρωσικής γλώσσας.

Σέ αντίδραση, κινήσεις πολιτικής άνυπακοής σημειώθηκαν στις ανατολικές και νότιες περιφέρειες. Στις 18 Μαρτίου, σάν έτοιμη από καιρό, ή Ρωσία, έχοντας χάσει τήν δυνατότητα να άσκει έπιρροή στό σύνολο τής Ουκρανίας, προχώρησε σέ αναίμακτη έπιχείρηση προσαρτήσεως τής στρατηγικής λόγω θέσεως και του ναυστάθμου του ρωσικού στόλου στην Σεβαστούπολη χερσονήσου τής, αυτόνομης κατά τό Σύνταγμα τής Ουκρανίας, Κριμαίας. Είχε προηγηθεί δημοψήφισμα περί ανεξαρτησίας τής Κριμαίας στις 16.02.2014. Η Κριμαία έπανήλθε έτσι μετά από 60 άκριβώς χρόνια (1954) υπό άμεσο ρωσικό έλεγχο. Ακολούθησαν ένοπλες έξεγέρσεις κατά τής κεντρικής έξουσίας, στην πλουσιότερη περιφέρεια τής Ουκρανίας, τό Ντονμπάς, κατά τής κεντρικής έξουσίας, μέ τήν στήριξη τής Ρωσίας. Έπρόκειτο ουσιαστικά για έμφύλιο πόλεμο, ό όποιος είχε έναλλασσόμενες τύχες. Ένώ Ε.Ε. και ΗΠΑ επέβαλαν πακέτα κυρώσεων κατά προσώπων, τραπεζών, μονάδων πολεμικής βιομηχανίας και ένεργειακών κολοσσών, στην περιοχή αναπτύχθηκε δύναμη έπιτήρησης του ΟΑΣΕ. Τόν Ιούνιο 2014, συμπήχθηκε ή «Ομάδα τής Νορμανδίας», άποτελούμενη από τήν Ρωσία, Ουκρανία, Γαλλία, Γερμανία. Η Ομάδα αυτή, είχε σκοπό να ένθαρρύνει τήν κυβέρνηση του Κιέβου υπό τόν Πρόεδρο Πέτρο Ποροσένκο (άπό τίς έκλογές τής 25.05.2014) και τίς ούτω καλούμενες «Λαϊκές Δημοκρατίες» Λουχάνσκ και Ντονιέτσκ να προχωρήσουν σέ παύση τών έχθροπραξιών στό Ντονμπάς, και τήν έπίτευξη ειρηνεύσεως κατά τίς πρόνοιες του Ιου (Σεπτ 2014) και του 2ου Πρωτοκόλλου του Μίνσκ (12 Φεβρ 2015).

Η ιδιαίτερη σημασία του 2ου Μίνσκ ήταν ότι δέν περιορίζεται σέ στρατιωτικούς όρους (άποναρκοθέτηση, άπομάκρυνση βαρέων όπλων κλπ), αλλά προχωρούσε σέ σοβαρές ρυθμίσεις άνθρωπιστικού χαρακτήρα και προέβλεπε συνταγματική αναδιοργάνωση, ειδικό καθεστώς, και εκλογές στις περιφέρειες (δμπλαστ) Λουχάνσκ και Ντονιέτσκ, πού κατείχαν οι άντάρτες. Η συνομολόγηση του Μίνσκ 2, έγινε υπό τό κράτος έπικείμενης καταστροφής του ουκρανικού στρατού στην λαβίδα του Ντεμπάλτσεβο. Όμως, ή ύπογραφή του Πρωτοκόλλου άπό τόν νέο Πρόεδρο Πέτρο Ποροσένκο, άν και διέσωσε τήν έδαφική άκεραιότητα τής Ουκρανίας, και μετέτρεψε τόν πόλεμο σέ σύγκρουση χαμηλής έντάσεως, μέ πολλή δυσθυμία έγινε δεκτή άπό τήν ουκρανική διοίκηση, ή όποια καθ' όλο τό χρονικό διάστημα πού διέρρευσε μέχρι τήν ρωσική εισβολή τής 24ης Φεβρουαρίου 2022, δηλαδή επί έπτά συναπτά έτη, στό πλαίσιο τών μηνιαίων συναντήσεων τής 3μερούς Ομάδας Έπαφής στό Μίνσκ, πάντοτε άπέφευγε τήν έφαρμογή τών συμφωνιών. Άξιόλογο ένδιάμεσο γεγονός, άποτελέσε ή λεγόμενη φόρμουλα Steinmeier (Οκτώβριος 2015), του Γερμανού ΥΠΕΞ, μέ τήν όποία έπιχειρήθηκε άνεπιτυχώς ό χρονισμός τών κινήσεων πού θα όδηγοΰσαν στην άυτονομία, τίς εκλογές, και τήν επανένταξη τών «Λαϊκών

Δημοκρατιών» στις δομές τής Ουκρανίας. Ό ρόλος τής έπί τόπου «Ειδικής Άποστολής Έπιτήρησης» (Special Monitoring Mission) του ΟΑΣΕ στην παρακολούθηση τών κινήσεων τών άντιμαχομένων πλευρών, έκατέρωθεν τής συνολικού μήκους περίπου 480 χλμ. «γραμμής έπαφής», υπήρξε άποφασιστικός. Είναι άκριβές ότι κατά τό διάστημα τής Προεδρίας Trump (2016/17- 2020/21), σημειώθηκε κάποια ύφεση στις άσυμαχίες κατά μήκος τής «γραμμής έπαφής», γεγονός πού έγινε έμφανεστερο άπό τόν Άπρίλιο 2019, όταν εξέλεγη – μέ συμφιλιωτικό πρόγραμμα- στην προεδρία ό Βολοντίμυρ Ζελένσκυ, καταγόμενος, όπως πολλά δημόσια πρόσωπα, άπό τήν περιφέρεια του Ντινπροπετρόφσκ (πρώην Έκατερινοσλάβ), στην κεντροανατολική Ουκρανία.

Ό Ζελένσκυ, δέν επέξειξε τόν ζήλο του προκατόχου του, υπέρ τής συσταθείσης μέ τίς εύλογίες του Οικουμενικού Πατριαρχείου αυτοκέφαλης «Ορθόδοξης Έκκλησίας τής Ουκρανίας» υπό τόν Μητροπολίτη Έπιφάνιο ως προκαθήμενο, ούτε συνέχισε τίς διώξεις σέ βάρος τής συνδεόμενης μέ τό Πατριαρχείο Μόσχας παραδοσιακής «Ουκρανικής Ορθόδοξης Έκκλησίας», υπό τόν προερχόμενο άπό τά δυτικά διαμερίσματα (Τσερνίφτσι, Czernowitz), Μητροπολίτη Κιέβου Όνούφριο, σεβάσμιο κληρικό. Υπήρξε άγνωστικιστής και άνεκτικός. Φάνηκε να άντιλαμβάνεται ότι ή έμμογή στό θρησκευτικό ζήτημα, διασπά άντί να ένισχύει τήν ένότητα του ουκρανικού λαού και δυσκολεύει τίς προσπάθειές του για συμφιλιωση. Ακολούθησε μία γραμμή ούτως ειπείν, laissez faire laissez passer. Προσπάθησε να άποφύγει να έμπλακει στην ένδοαμερικανική διαμάχη Trump-Biden, υπέρ του πρώτου, ό όποιος άναζητούσε έπιχειρήματα διαφθοράς κατά του Δημοκρατικού άνθυποψηφίου του. Τόν Σεπτέμβριο 2019, επέτυχε σημαντική άνταλλαγή κρατουμένων μέ τήν Ρωσία και τούς ρωσόφιλους άντάρτες. Στην συνάντηση κορυφής ώστόσο τής «Ομάδας Νορμανδίας», τόν Δεκέμβριο 2019 στό Παρίσι, δέν σημειώθηκε πρόδος προς έφαρμογή τών Συμφωνιών Μίνσκ, οι όποιες, επί τής ουσίας, άποτελούσαν άνάθεμα για τήν γραφειοκρατία και τούς ισχυρούς κύκλους του Κιέβου.

Η έγκατάσταση τών Δημοκρατικών στην έξουσία, όδηγησε σέ νέο κύκλο τό ουκρανικό ζήτημα, ως τό βασικό έργαλειό περιορισμού τής Ρωσίας. Τήν Διοίκηση Biden, παισιώνων όλα εκείνα τά στελέχη τά όποία επί τών ήμερών του Προέδρου Obama, είχαν χειρισθεί τίς ύποθέσεις τής Εϋρώπης και Εϋρασίας. Στην Ούάσιγκτων είχε έπικρατήσει ή εκτίμηση, ότι θα ήταν δυνατόν να συμπίσθει ή Ρωσία, χωρίς να ύποστει συνέπειες ή έναντι τής Κίνας πολιτική άνάσχεσης, ούτε να όδηγηθεί ή Μόσχα στις άγκάλες του Πεκίνου¹. Θα έλεγε κανείς ότι ή διάρρηξη μιας λειτουργικής οικονομικής/

1 Ένθυμίζουν αυτά, τώρα σέ πολιτικό επίπεδο, τίς προϋποθέσεις του Σχεδίου Schlieffen, του Μεγάλου Γερμανικού Έπιτελείου στις παραμονές του Α΄ Π.Π. : συντριπτικό πλήγμα κατά τής Γαλλίας, ένώ διεξάγεται άμυντικός άγών κατά τής Ρωσίας. Η γερμανική προϋπόθεση δέν έπαληθεύτηκε. Ίσως και έδω, άντί να δαμασθεί ή Κίνα, να συκολληθούν Ρωσία και Κίνα, άκόμη στενότερα.

ένεργειακής συνεργασίας μεταξύ τής ΕΕ και τής Ρωσικής Όμοσπονδίας δεν αποτελούσε πρόβλημα. Ήταν σαφές ότι ή ομάδα Biden (Anthony Blinken, Jake Sullivan κ.ά.), είχε οδηγηθεί στο συμπέρασμα ότι άμεση προτεραιότητα ήταν ή εφαρμογή τών διδαχών του μακαρίτη Zbigniew Brzezinski, όπως αναλυτικά περιγράφεται στην «Μεγάλη Σκακιέρα»², ή άποκοπή του όποιου γερμανο-ρωσικού όμφάλιου λώρου, ή ακύρωση του άγωγού φ.ά. Nord Stream 2 (συμφωνήθηκε τό 2015). Καί όλα αυτά, πρίν ή Ρωσία άξιοποιήσει τίς δυνατότητες πού προσφέρονται στον Άρκτικό Κύκλο, μέ τήν τήξη τών πάγων, τό άνοιγμα στην ναυσιπλοία και τήν χρήση τών εκεί υποθαλάσσιων φυσικών πόρων. Στόν προβληματισμό αυτό, τό μετά Brexit Ήνωμένο Βασίλειο, έμελλε νά διαδραματίσει ικανό ρόλο, διαθέτοντας τήν παλαιά αυτοκρατορική τεχνογνωσία, τίς διασυνδέσεις μέ τούς έθνικιστικούς ουκρανικούς κύκλους ήδη από τήν έπαυριο του Β' Π.Π., αλλά και έπιρροή στην Πολωνία, τίς βαλτικές δημοκρατίες και τίς βόρειες (Nordic) χώρες.

Ή Administration Biden, από ένωρίς έδειξε τίς διαθέσεις της έναντι τής Ρωσίας, διά τής Ουκρανίας και πέραν αυτής. Τήν άνοιξη του 2021, παρατηρήθηκε ένταση κατά μήκος τής «γραμμής έπαφής» στό Ντονμπάς, μέ πρωτοβουλία του Κιέβου, ή οποία έκτονώθηκε μέ άποτελεσματική τότε παρέμβαση Γαλλίας και Γερμανίας. Όταν όμως τόν Ιούνιο 2021, οι δύο ευρωπαϊκές δυνάμεις, ένόψει τής Συνόδου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, προσπάθησαν νά άποσπάσουν τήν σύμφωνη γνώμη τών εταίρων νά υιοθετηθεί όδικός χάρτης συνεννόησης μέ τήν Ρωσία, προσέκρουσαν στην άπορριπτική στάση τής Πολωνίας, τών βαλτικών χωρών, τής Ολλανδίας κ.ά. Έφεξής διαπιστώνεται μία όξυνση τής στάσης του Προέδρου Ζελένσκυ προς τίς «Λαϊκές Δημοκρατίες», μία ρητή άπόρριψη –και όχι άπλως κωλυσιεργία– τών όρων του Πρωτοκόλλου 2 Μίνσκ, και μία άναδόμηση όλου του έπιτελείου τών συνεργατών του. Κορυφαία περίπτωση, ή άναγκαστική παραίτηση (καθαίρεση) του πεπαιδευμένου και μετριοπαθούς Ντιμίτρι Ραζουμκόβ, από τήν θέση του Προέδρου τής Βουλής (Ράντα), τόν Οκτώβριο 2021. Ο Ζελένσκυ, υιοθέτησε σταδιακά, όπως και ο προκάτοχός του Πέτρο Ποροσένκο, αδιάλλακτες θέσεις που ικανοποιούσαν την εθνικιστική μερίδα του ακροατηρίου του, ένδίδοντας προφανώς στις ισχυρότερες άσκηθείσες έπιρροές, ένώ ή ύποστηρικτής του όλιγάρχης Ίχόρ Κολομοΐσκι, έξήρχετο του παρασκηνίου. Τόν ίδιο μήνα, Οκτώβριο, φάνηκαν τά πρώτα έκδηλα σημάδια, έπιβάρυνσης στις σχέσεις Δύσης – Ρωσίας (ζητήματα στρατηγικής σταθερότητας), και σε μικροκλίμα, όξυνσης τής έντασης στην γραμμή άντιπαρατάξεως στό Ντονμπάς.

Ο ουκρανικός στρατός, πλέον άρτια εκπαιδευμένος από Δυτικούς (κυρίως Άμερικανούς, Βρετανούς, Καναδούς) συμ-

?????

βούλους, πίεζε όλο και περισσότερο τίς πολιτοφυλακές τών αυτονομιστών του Λουχάνσκ/Ντονέτσκ. Ή Ρωσία, από πλευράς της, βλέποντας τά σημάδια, μεταξύ τών όποιων χρήση τών UAV Bayraktar TB2, έφανίστηκε πρωτόγνωρα διεκδικητική και άντιθετική στό ΝΑΤΟ, ένώ από τίς άρχές Νοεμβρίου 2021, άρχισε νά συγκεντρώνει στρατεύματα έγγύς τών άνατολικών συνόρων τής Ουκρανίας. Στά μέσα Δεκεμβρίου 2021, μετά από σχετική προαναγγελία από τό σύνολο του διεθνούς Τύπου, ή Ρωσία, έπέδωσε στην έπισκεπτόμενη τήν Μόσχα βοηθό ΥΠΕΞ τών ΗΠΑ, Karen Donfried τίς ριζοσπαστικές θέσεις της για τόν άνασχεδιασμό τής ευρωπαϊκής ασφάλειας. Ή ρωσική πρόταση από 8 σημεία, είχε στόν πυρήνα της τό εύλογο αίτημα ή Ουκρανία νά μήν γίνει ποτέ μέλος τής Άτλαντικής Συμμαχίας, όπως οι κυβερνητικοί κύκλοι του Κιέβου ήδη πρό Ζελένσκυ ζητούσαν, και διακριτικά άξιωματούχοι τής Δύσεως ένθάρρυναν, εις πείσμα τής άποθαρρυντικής έμπειρίας από τήν Συνάντηση Κορυφής του ΝΑΤΟ στό Βουκουρέστι, στις 2-4 Άπριλίου 2008. Ή Ρωσία λοιπόν ζητούσε νομικώς δεσμευτικές έγγυήσεις για τήν ασφάλειά της, ότι δέν θά υπάρξει περαιτέρω επέκταση του ΝΑΤΟ (Ουκρανία), ζητούσε άκόμη τό ΝΑΤΟ νά άποσύρει στρατεύματα και όπλισμό από τίς χ-μ. στην Άνατολική Ευρώπη, περιλαμβανομένων Ρουμανίας και Βουλγαρίας. Προφανώς, οι προτάσεις αυτές έθεωρήθησαν άπαράδεκτες, αλλά φανέρωναν τήν άδιαπραγμάτευτη άντίθεση τής Ρωσίας, στην περαιτέρω ΝΑΤΟποίηση τής Ουκρανίας.

Οι ΗΠΑ, σε συνεννόηση μέ τούς συμμάχους, έπεχείρησαν νά δώσουν συνέχεια στις διπλωματικές διεργασίες για έκτόνωση τής κρίσης, μέ έπανελλημμένες έπαφές, τόν Ιανουάριο 2022 στην Γενεύη, άργότερα στην Βιέννη, ένώ ή συνάντηση Blinken-Λαβρόφ, προγραμματισμένη για τήν Τετάρτη, 23.02.2022, ματαιώθηκε, καθώς ήδη τήν Δευτέρα 21.02.2022, ό Πρόεδρος Πούτιν μέ τό διάγγελμά του, άναγνώριζε τήν ανεξαρτησία τών «Λαϊκών Δημοκρατιών» Λουχάνσκ και Ντονέτσκ, στό Ντονμπάς. Τήν ίδια περίοδο, συνεχείς ήσαν οι πιέσεις τής Ουάσιγκτων στην νέα τρικομματική

2 Zbigniew Brzezinski, The Grand Chessboard: American Primacy And Its Geostrategic Imperatives, New York 1997.

γερμανική κυβέρνηση υπό τον σοσιαλδημοκράτη Olaf Scholz για ματαίωση του (όλοκληρωθέντος) άγωγού φ.α. Nord Stream II. Κάτω από τό σόκ τής ρωσικής «άναγνωρίσεως», ή γερμανική κυβέρνηση, έσπευσε, υπό τήν πίεση του κόμμα-τος των «Πρασίνων», νά παώσει στίς 22.02.2022 τήν έναρξη λειτουργίας του άγωγού. Η 24η Φεβρουαρίου 2022, ήμερα έναρξης τής ούτω καλουμένης «ειδικής έπιχειρήσεως» τής Ρωσικής Όμοσπονδίας επί του ούκρανικού έδάφους, άποτελεί σημείο καμπής στην εύρωπαϊκή ιστορία. Είχαν προηγηθεί, βεβαίως, ή εισβολή τής Τουρκίας στην Κύπρο, -πρίν τό τέλος του ψυχρού πολέμου-, οί πόλεμοι τής γιουγκοσλαβικής διαδοχής (1991-1999), και οί πόλεμοι στην Γεωργία και τήν όχθη του Δνειστερου. Όμως, ή ρωσική εισβολή συνιστά πολεμική έπιχείρηση άπειρωσ μεγαλύτερης τάξεως μεγέθους, κινητοποίησης στρατιωτικών δυνάμεων, άπωλειών ένόπλων και θανάτων άμάχων και από τίς δύο πλευρές. Μέχρι τήν στιγμή πού σύρονται οί γραμμές αυτές (Ιούνιος 2022), ύπολογίζεται ότι έχουν χάσει συνολικά τήν ζωή τους > 40.000 άνδρες και γυναίκες των ένόπλων δυνάμεων Ρωσίας και Ούκρανίας, 25.000 άμαχοι Ούκρανοι πολίτες, και έχουν έκπατρισθεί έξι (6) έκατομμύρια, ενώ άνάλογος είναι ο άριθμός των έσωτερικών προσφύγων. Από ούκρανικής πλευράς, πέραν των μέχρι στιγμής έδαφικών άπωλειών (Χερσών, βόρεια άκτή Άζοφικής, Μαριούπολη, τά 2/3 του Ντομπάς, και μέρος τής περιφέρειας Χαρκόβου, δηλ. τής Κριμαίας περιλαμβανομένης >20% του έδάφους τής χώρας), μεγάλη είναι ή καταστροφή στίς ύποδομές, κυρίως πολιτικές, άπαραίτητες για τήν τροφοδοσία των ένόπλων δυνάμεων στα άνατολικά τής χώρας, δηλ. δρόμοι, γέφυρες, βιομηχανικά συγκροτήματα, έγκαταστάσεως παραγωγής ήλεκτρικού ρεύματος, άποθήκες καυσίμων, νοσοκομεία κ.λπ.

Επίμετρο

Είμαστε στά μέσα Ιουνίου 2022. Άπό τής έναρξεως του πολέμου, μπορούμε νά διακρίνουμε τίς άκόλουθες ειρηνευτικές/διαμεσολαβητικές πρωτοβουλίες. Στο α' στάδιο του πολέμου, 24.02-31.03.2022, ενώ ή Ρωσία άπειλούσε τήν περίμετρο του Κιέβου, επί λευκορωσικού έδάφους συναντήθηκαν ή ρωσική και ούκρανική άντιπροσωπεία έξι φορές: Τό περίγραμμα λύσεως:

-Κατάπαυση έχθροπραξιών.

- Δήλωση ουδέτερότητας τής Ούκρανίας.

-«Αποναζιστοποίηση», δηλ. επί τής ουσίας άλλαγή καθεστώτος (ή ούκρανική άντίσταση συνέβαλε στην έγκατάλειψη του ρωσικού αυτού όρου).

-Εφαρμογή των συμφωνιών Μίνσκ, στό σύνολο των όπλαστ Λουχάνσκ και Ντονέσκ. Η έπιμονή των Ρώσων στην διατήρηση τής Χερσώνας, για έξασφάλιση τής ύδροδότησης τής Κριμαίας, δέν ήταν ό σπουδαιότερος από τούς λόγους, πού οί διαπραγματεύσεις, επί λευκορωσικού έδάφους, δέν έκάρπισαν.

Άλλες, επί μέρους, διπλωματικές πρωτοβουλίες μπορούν νά αναφερθούν, όπως:

- Οί πολυάριθμες συνδιαλέξεις του Γάλλου Προέδρου Macron μέ τον Πρόεδρο Πούτιν, αλλά και μέ τον Ούκρανο όμολόγο του Βολοντίμιρ Ζελένσκυ.

- Η συνάντηση του Ούκρανου ΥΠΕΕ Ντιμίτρο Κουλέμπα μέ τον Σεργκέι Λαβρόβ, στην Άττάλεια (10.03.2022).

- Η προσφορά του Ρετζέπ Ταγίπ Έρδογάν, νά αναλάβει έγγυητής, υπέρ τής Ούκρανίας (31.03.).

- Η πυρετώδης πρωτοβουλία του ΠΘ του Ίσραήλ Naftali Bennett (ώς έλέχθη, κατόπιν αίτήματος του Ζελένσκυ) ή όποία προφανώς δέν απέδωσε (Μάρτιος 2022).

- Τό ταξίδι του ΓΓ ΗΕ Antonio Guterres (28.04.) στό Κιέβο. Η άνεύρεση μεγάλου άριθμού όμαδικών τάφων στίς 31 Μαρτίου, ακριβώς μόλις οί Ρώσοι άνακοίνωναν τήν άπόσυρσή τους από τά β.δ. προάστεια του Κιέβου, έπέτεινε τον άποτροπιασμό για τά συμβάντα, έπιδείνωσε τό κλίμα κατά τής Ρωσίας και προκάλεσε νέες άυστηρές κυρώσεις, ενώ είχε ξεκινήσει έρευνα από τό Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (ICC), ήδη στίς άρχές Μαρτίου.

Μπορούμε νά διακρίνουμε δύο δέσμες διπλωματικών πρωτοβουλιών από τής έναρξεως του πολέμου:

Α) Την σταθερή και συστηματική προσπάθεια της Δύσεως για ύποστήριξη του Κιέβου, μέ κορυφαία τήν όμιλία του Προέδρου Biden στην Βαρσοβία (26.03), αλλά έπίσης έπισκέψεις στό Κιέβο, ήγετών Πολωνίας, βαλτικών δημοκρατιών, Σλοβακίας, κατά μόνας ή όμαδικών, αλλά έπίσης του ΠΘ του Η.Β. Boris Johnson (άφιξη 09.04).

- Ίδιαίτερη περίπτωση άποτελεί ή έπίσκεψη του Πολωνού Προέδρου Duda στό Κιέβο (22.05) και ή έπακόλουθη ύπογραφή σειράς συμφωνιών από τούς ΠΘ των δύο χωρών (01.06). Οί συμφωνίες αυτές, σε άντάλλαγμα τής παντοειδούς ύποστήριξης τής Πολωνίας στό Κιέβο, έχουν λεόντειο χαρακτήρα, και δυνητικά προετοιμάζουν τό έδαφος για τήν ρυμούλκηση του Κιέβου από τήν Βαρσοβία (διασυνοριακή συνεργασία, ζητήματα «έθνικής μνήμης», συμμαχία Πολωνίας - Ούκρανίας - Η.Β.).

Β) Τις προσπάθειες (όπως παραπάνω) για αποκλιμάκωση και ειρηνική διευθέτηση της σύγκρουσης. Στο πλαίσιο αυτό ιδιαίτερης διπλωματικής σημασίας είναι ή έπίσκεψη στό Κιέβο τής τριάδας Macron - Scholz - Draghi (16.06), καθώς άποκαθιστά τήν σημασία τής Ε.Ε. στην διαχείριση του ούκρανικού πολέμου, ενώ οί εύρωπαϊκές κοινωνίες πρώτες ύφίστανται τίς συνέπειες από τήν παράταση του πολέμου.

Η άπονομή στην Ούκρανία καθεστώτος ύποψήφιας προς ένταξη χώρας, έχει προς τό παρόν συμβολική και ήθική σημασία. Η πραγματική προτεραιότητα έγκειται στην παύση των έχθροπραξιών, και τήν ειρήνευση, μέ διατήρηση, κατ' άρχην, τής έδαφικής άκεραιότητας και κυριαρχίας τής Ούκρανίας (πλήν Κριμαίας). Οί προσπάθειες προς αυτήν τήν κατεύθυνση, δέν παρουσιάζονται βραχυπροθέσμως έλπιδοφόρες.